

Verslag Excursie naar Duitse pluimveebedrijven

Woensdag 11 augustus 2010

Deelnemers Demeter: Rienk ter Braake, Wim Vredevoogd, Henk en Hillie Speelman, Gerjan en Joost Slingenberg en Hans Meijer

Deelnemers Opfokstudieclub: Chris Borren, Roel Batterink, Leendert van Ravenhorst, Willem Remijnse en Jan-Paul Wagenaar

Begeleiding vanuit Duitsland/Denemarken: Rudolf Meyer zum Bakum en Friedel Deerberg

Aanleiding

Vanuit Demeter is er behoefte om aandacht te besteden aan wat er bij komt kijken om leghennen 100%-biovoer te voeren. In Nederland ervaren Demeter legpluimveehouders problemen met de kwaliteit en samenstelling van het 100% biovoer. En daaraan gekoppeld met de gezondheid en de productie van de leghennen. Daarom is besloten een kijkje te nemen bij onze oosterburen, alwaar al enige tijd (8 jaar) ervaring is met 100% biovoer. Omdat het houden en voeren van leghennen niet alleen een voerkwestie is, heeft Demeter contact gezocht met het Bedrijfsnetwerk Pluimvee, met name met de opfokstudieclub. Een goede leghen wordt voor een groot deel gevormd tijdens de opfok en door opfokkers te betrekken bij de aanpak van 100%-biovoer kan een belangrijke stap gezet worden. Vanuit de opfokstudieclub is er belangstelling en 4 opfokkers (waarvan 1 met leg) sluiten zich aan bij de excursie.

100%-biovoer

Rudolf Meyer zum Bakum geeft aan dat het voeren van 100%-biovoer goed mogelijk is, maar geen eenvoudige zaak is. 'Het is niet alleen een kwestie van voer, het hele houderijsysteem moet er op afgestemd zijn'. In Noordrijn Westfalen voorziet hij 30k hennen van 100%-biovoer, waarvan 8 bedrijven met meer dan 3k hennen. In Beieren voorziet een collegavoermenger van Rudolf 80k hennen van 100%-biovoer. Op deze bedrijven draait het goed omdat de pluimveehouders naar het hele bedrijfssysteem kunnen en willen kijken. Ze wisselen ervaringen en voortschrijdend inzicht uit. Er zijn ook biologische pluimveebedrijven waar 100% biologisch voer niet goed mogelijk is.

Ervaring is dat 100%-biohennen ruim meer voer opnemen, i.p.v. 120 g/hen/dag 150 g/hen/dag of zelfs ietsje meer. Naast een hogere voeropname nemen hennen die 100%-biovoer krijgen veel meer water op (i.p.v. 180-200 ml/hen/dag – 250-300ml hen/dag). Gecombineerd resulteert dit in meer (50-80%) en nattere mest en heeft dit consequenties voor het functioneren van de inrichting van het huisvestingssysteem. Belangrijk is dat alles gedaan wordt om de hennen gedurende de dag zo goed mogelijk over het huisvestingssysteem te verdelen, want dan wordt ook de mest zo goed mogelijk verdeeld. Dit betekent dat binnen de stal het verspreiden van hennen gestimuleerd moet worden (scharrelruimte, etc), maar ook wintergarten en uitloop van essentieel belang zijn.



Rudolf Meyer zum Bakum zet de grondbeginselen van 100%-biovoer uiteen (foto Rienk ter Braake)

Op de vraag of de merken hennen die pluimveehouders gebruiken wel geschikt zijn voor 100%-biovoer en of de voortschrijdende fokkerij hennen sneller doet veranderen dan het (alternatieve) houderijsysteem kan bijbenen antwoordt Rudolf zeer gedecideerd dat dat wat hem betreft niet speelt. 'Een goed opgefokte hen van een beschikbaar merk kan binnen een optimaal ingericht en gemanaged systeem behoorlijk met 100%-biovoer functioneren. De opfokperiode bepaalt voor 50% of de kippen het als leggen goed doen!'.

Bedrijf Kiebitzhof, Gütersloh (Ralk Winkler)

Op dit bedrijf (coöperatie met verschillende activiteiten o.a. zorg) bevinden zich 2 o.a. legpluimveestallen (2 locaties). In de stal op de erfkavel zitten 2000 LBclassic hennen van ongeveer 20 weken oud. De hennen zitten prachtig in de veren en de bodem van het stalsysteem is bezaaid met donsveertjes, een erg goed teken. Wel zijn de hennen relatief rustig, een aantal pluimveehouders geeft aan dat ze hennen graag iets actiever/alerter zien. Als bodembedekking in de scharrelruimte wordt zand gebruikt, dit om grondeieren te voorkomen. Op het moment dat het zand te veel stof veroorzaakt wordt overgeschakeld naar stro. Rudolf Meyer zum Bakum geeft aan dat om de hennen in staat te stellen genoeg te drinken altijd met watercups of ronde drinkers gewerkt wordt. Als de hennen alleen afhankelijk waren van nippels dan zouden ze nooit genoeg water op kunnen nemen. Door het drinkwater worden verschillende producten verdeeld om de gezondheid van de kippen te ondersteunen (Kanne Fermentgraan, mineralen?, homeopatisch middel?) De spaarlampen zijn nog laag frequent (50Hz). Kippen zien dit licht als flikkerend. Hoog frequente lampen (100Hz) zouden beter zijn.

De tweede stal is relatief nieuw, heeft twee afdelingen met ruim 2500 hennen die in januari 2010 opgezet zijn. De hennen zitten nog prachtig in de veren en volgens de stallijst leggen ze behoorlijk goed (rond de 90%) en is de uitval laag. Speciaal aspect van de stal is het dak met zonnepanelen, eigendom van een investeerder van buiten het bedrijf. Het ontwerp van de stal is t.b.v. de zonnepanelen aangepast en heeft 1 schuin dak dat de hele stal overdekt en veel hoger uitkomt. Het levert in de stal een ruimtelijk effect op dat niet nadelig werkt op het stalklimaat. Wel zijn de balken (niet behandeld) een haard voor onder meer bloedluis. De extra investering in de constructie (30k) levert 5k per jaar op.

Het binnengedeelte van de beide stallen kenmerkt zich door relatief laag plafond. Hierdoor lijkt de stal wat krapjes, maar knus en efficiënt in verwarmen lijkt beter op zijn plaats. De wintergarten in beide stallen zijn ruim van opzet en zien er aantrekkelijk uit. De hennen gaan altijd naar buiten, ook als het regent. Alleen bij sneeuw blijven ze binnen.



Stal waarvan het gehele dak met zonnepanelen is bedekt (foto Rienk Ter Braake)

Rudolf geeft aan dat door onderzoek en ervaring aangetoond is dat hennen niet verder van de stal af gaan dan 40 meter, mits er ruim aandacht gegeven wordt aan inrichting van de uitloop (schuilmogelijkheden, scharrelmogelijkheden en (groen)voer in de uitloop). Tijdens de lunch stipt hij nog eens aan dat volgens hem b.v. een stal met 4 afdeling met ieder 3k hennen met daaromheen 'taartpunten' uitloop per afdeling niet kan werken in 100%-biovoer.

De hennen gaan onvoldoende naar buiten en hierdoor ontstaat er een zijwaartse staldynamiek i.p.v. de gewenste naar buitengerichte staldynamiek (zie diagram). Rudolf geeft aan dat ditzelfde fenomeen ook op kan treden in een voliëropzet waarbij tussen meerdere rijen systemen onvoldoende ruimte is, de hennen hopen zich dan op in het systeem en gaan moeilijker naar buiten. Zandbaden, meerdere (groen)voerplaatsen, voldoende verspreid licht, stalklimaat en dergelijke ondersteunen een brede benutting van de ruimte. Met de spreiding van de kippen wordt ook de mest beter verdeeld door de ruimte.

Lunchpresentatie 100%-biovoer (Friedel Deenberg)

Friedel heeft een PDF van zijn presentatie opgestuurd die aan het verslag wordt toegevoegd. Enkele belangrijke punten uit de presentatie:

- 100%-biovoer betekent afscheid nemen van de oude/gangbare aanpak en gewoonten. Er moet vanuit het dier gewerkt worden en er is geen formule die gevolgd kan worden om succesvol te zijn (elke dag is een nieuwe uitdaging).
- 100%-biovoer begint met de opfok; 50% van het succes hangt af van of tijdens de opfok de hennen goed zijn opgevoed: 100% biograndstoffen is wenselijk, maar ze moeten in ieder geval geleerd hebben veel te eten!
- Er zijn meerdere manieren om opfokhennen veel te laten eten, er zijn ook verschillende rantsoensamenstellingen mogelijk. Wen de hennen aan verschillende manieren, samenstellingen, daar worden ze in hun verdere leven ook mee geconfronteerd!
- 100%-biovoer is meer dan een oplossing voor het eiwitprobleem
- Er zijn verschillende manieren om tot 100%-biovoer rantsoenen te komen, eenvoudigste is om in de gangbare receptuur de grondstoffen te vervangen met biograndstoffen, maar daar gaan we niet mee uitkomen. Biograndstoffen kenmerken zich qua samenstelling door een grote variatie in voederwaarde (vaak onbekend) en ook de beschikbaarheid is een probleem (continuïteit, kleine partijen). De rekenprogramma's waar de voerleveranciers mee werken kunnen niet uit de voeten met 100% biologisch voer.
- 100%-biovoer betekent meer eigen/regionaal voer, hiermee moeten we kritischer zijn ten aanzien van kwaliteitseisen (o.a. ook inzake risico's consument).
- 100%-biovoer nooit met een hamermolen maar een kneuzer/pletter voorbewerken, anders wordt het te fijn (voer gaat stoffen).
- Eiwitgrondstoffen zijn knelpunt; alternatieven zijn te duur of voorzien onvoldoende in de behoefte; het komt er op neer dat 98% van de eiwitvoorziening in 100% biovoer uit regionaal geteelde granen en vlinderbloemigen moet komen. Dit vereist omschakeling en/of meer gemengde bedrijven.
- Omlaag brengen van het energie-niveau van het voer maakt het mogelijk dat kippen meer voer opnemen. Alleen zo krijgen ze voldoende van de juiste eiwitten (aminozuren).
- Omlaag brengen van het vetgehalte in het voer kan de eigrootte in de hand houden. Aan het eind van de leg zijn grote eieren vaak al een probleem (stress, beschadiging van het legkanaal, kalktekort en schaalbreuk). Dit is een aandachtspunt.

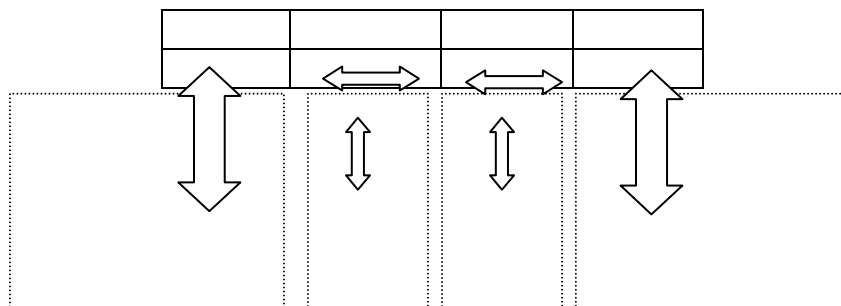


Diagram: stal met 4 x 3k hennen; omdat er niet voldoende uitloop toegankelijk is ontstaat er een verkeerde koppeldynamiek wat o.a. kan leiden tot opeenhopen in de stal.

Bedrijf Beate en Norbert Sudbrock

Op dit bedrijf worden leghennen opgefokt: er zitten in totaal 30.000 hennen van verschillende leeftijden verdeeld over verschillende stallen. Daarnaast zijn er ook nog 2000 moederdieren. Alle hennen (ook de ouderdieren) zijn van het merk Tetra.

Bij afwezigheid van Norbert leidt Beat Sudbrock ons rond. Zaken die opvallen: het bedrijf heeft veel (oude) gebouwen, aanpak is eenvoudig en (kostprijs)efficiënt, b.v. mobiele roostersysteem, mobiele wintergarten. Hennen zien er (zeer) goed uit, in sommige stallen is sprake van een 'deken van donsveertjes'. Beate legt uit dat al het werk op het bedrijf in eigen beheer (familie + scholieren uit de buurt) wordt uitgevoerd, ook het enten en afleveren van de kuikens. Een aantal jaren geleden hebben ze een negatieve ervaring gehad met een entploeg die ruw met de dieren omging. Daarop heeft Norbert een paravet-diploma gehaald en sindsdien doen ze het zelf. Het is qua rust en behandeling veel beter voor de dieren. Slotsom: de gebouwen zien er wat betonachtig uit, maar op dit bedrijf wordt toegewijd vakwerk geleverd, resulterend in goede hennen. De eenvoud van het systeem doet een aantal van de aanwezige opfokkers constateren: 'als ik het eerder gezien had, had ik het ook simpeler gehouden'.

De stalinrichting is simpel en divers zodat de kuikens wennen aan meerdere voer, drink en stalsystemen. Het mestrooster wordt langzaam hoger gezet (op stenen). Er zijn verschillende zitstokken, plateau's en trapjes. Met een achterlader wordt elke paar dagen zand uitgestrooid tussen een paar balken voor het zandbad. Er ligt ook (groen)voer door de stal en in de uitloop. Er is daglicht in de stallen.



De oude bedrijfsgebouwen zijn op een inventieve manier van een wintergarten voorzien (foto Rienk ter Braake)

Bedrijf Paul Altfeld, Nordkirchen

Oude stal 1: 1500 leghennen (65 weken), Oude stal 2: 2000 Leghennen (65 weken), 'nieuwe'stal (kapschuur): 5500 leghennen (24 weken)

Er worden veel wortels gevoerd. Het bedrijf heeft 60% bedrijfseigen granen in het voer. Er wordt veel aandacht besteed aan het goed en vers mengen van het voer. In grote silo's kan het voer snel ontmenging als de trechter te steil is. Je kunt dit effect goedkoop vaststellen door verschillende voermonsters uit een silo te laten analyseren op Na en Ca (?).

Ontmengt voer leidt tot selectief vreetgedrag van vooral de dominante kippen. De laag in rang kippen krijgen dan vaak veel te geconcentreerd voer en worden sterk overbelast (darmontstekingen). Er worden verschillende gezondheidsbevorderende producten door het voer gemengd.

Conclusie

Wie inzet op 100% biologisch voer en het hele systeem aanpakt komt vanzelf uit bij alle principes van de biologische landbouw (aangepaste opfok, voer met een laag energiegelhalte, bedrijfseigen of regionaal (groen)voer en granen, diergerichte houderij en een passend ingerichte uitloop die daadwerkelijk wordt gebruikt). De productie hoeft niet veel achter te blijven en de voerkosten kunnen gelijk blijven (minder dure eiwitten). De ervaring in Duitsland bewijst dat 100%-biovoer, ondanks veel scepsis, succesvol kan worden toegepast. Het is belangrijk dat een ieder die met 100%-biovoer aan de slag wil zich bewust is van het belang van de samenhang in de totale bedrijfsvoering. Hennen moeten van jongs af aan geleerd worden meer voer op te nemen, met een lager energieniveau. In de huisvesting is het belangrijk dat de hennen zo goed mogelijk over het systeem (zowel binnen als buiten) verdeeld worden. Voor de Nederlandse context is het van belang dat technische informatie beschikbaar komt ten aanzien van rantsoensamenstelling, grondstoffen en aanpassen van rantsoenen in overgangsfasen (b.v. van einde opfok naar pre-leg).

Jan-Paul Wagenaar